

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ŠT. 24.

V LJUBLJANI, 11. DECEMBRA 1937.

KNJIGA 4.

JUTTA FREYBE (foto Ufa)

V E D I N O S T I J E M O Č

ZANIMIVO POGlavJE IZ NARAVOSLOVJA

K lasičen primer »simbioze«, so-življenja raznih organizmov, je najemniško razmerje med rakom samotarjem in morskó vetrnico. Tem rakom nedostaja zaščitnega oklepa in nosijo zato prazne polšje hišice s seboj, v katerih skrivajo svoje mehke zadnje dele. Takšne hišice pa so priljubljeno bivališče vseh vrst gob, vetrnic in drugih hobotnic, ki so sami skorajda negibne in ki se dajo na ta način prenašati po morskem dnu, pa se pri tem okorišča-jo tudi z rakovo hrano. Tega ugodnega položaja svojih domovanj pa ne plačujejo slabo, saj branijo s svojimi jedkimi strupi, ki jih lučajo proti napadalcem, tudi svojega gostitelja pred številnimi sovražniki.

Ta telesna straža pa raku nič ne pomaga, če je prisiljen, da zavoljo svojega rastočega telesa varno zavetje zapusti in si poišče novo. Da mu to prihranijo, povečujejo mnoge gobe in vetrnice rakovo bivališče tako rekoč iz lastnih pripomočkov, tako da obdaja raka na zadnje večinoma njegova najemnica sama namesto tesne školjke. A tudi tedaj, ko se možnost rasti tega živega stanovanja ustavi in rak še dalje rase, ostaneta skupaj. Tako so zoologi v zadnjem času opazovali razne primere, da sta se rak in njegova najemnica skupaj selila, pri čemer se je vetrnica v nasprotju s svojo navado sama ločila od podlage in se dala od raka prenesti na novo hišo, čeprav bi v vsakem drugem primeru na vnanji dotik reagiral z izločitvijo svojega jedkega strupa. Ta prilagodljivost morskih vetrnic je vedla v ostalem do čudovitega izkoriščanja njene volje do pomoči: so namreč majhni pajki, ki drže v svojih škarih po eno takšno vetrnico in jo molijo napadalcem kot učinkovito obrambno orožje pod nose.*

Poleg teh presenetljivo »praktičnih« živali poznamo rastline, pri katerih ni »duh skupnosti« nič manj razvit. Baš od teh rastlin prav za prav izvira izraz »simbioza«, ki so ga skovali najprvo za lišaje, ko so odkrili, da te čudne tvorbe sploh niso posebne rastline, temveč skupnost gliv in alg, torej dveh

RAK SAMOTAR Z MORSKO VETRNICO

popolnoma različno organiziranih rastlinskih vrst, ki se pa dopolnjujeta na najpopolnejši način. Alga je namreč kakor vsaka zelena rastlina po svojem zelenilu sposobna sama pridelovati svojo hrano in snovi za svojo zgradbo iz ogljikovega dvokisa v zraku, medtem ko je brezbarvna gliva navezana na že izdelane snovi, ki jih jemlje drugače iz svoje podlage, tu jih pa dobiva iz alge. Na tej osnovi temelji nad vse skromni življenjski način lišajev na kamnih in drevesih. Gliva sama bi tega življenja ne bila zmožna, a tudi ne alga sama, ki nima kakor gliva koreninskih nitk, s katerimi pridobiva za potrebne hranilne snovi iz podlage. Šele zavoljo svoje skupnosti obe bitji lahko živita.

Za človeštvo je skupnost, ki obstoji med stročnicami in določenimi bakterijami, ki žive v njih koreninah, nad vse važna. Te bakterije so namreč sposobne neposredno predelovati ozračni dušik, med tem ko ga morejo vse druge rastline sprejemati samo v obliki raztopljenih soli. »Najemnino« plačujejo bakterije tukaj torej v podobi dušikovih spojin, ki jih oddajajo naravnost stročnicam in te tako bistveno vzdržujejo. Odtod veliki praktični pomen dušikove simbioze za poljedelstvo.

Volčji bob daje na vsak hektar 200 kg dušika, to je več te za rastlinsko življenje nad vse važne snovi, nego je dobimo v 300 kg gnojla!

Skoraj v vseh razredih živalskega sveta nahajamo bakterije kot »podnajemnice«, celo v telesih črvov, polžev in žuželk. Prednost je očitna: bakterije žive sredi hranilne preobilice telesnih sokov, živali pa imajo od bakterij to korist, da razčlenjajo neprebavne snovi in jih tako napravijo uporabne

*) Gl. »Čudna živalska prijateljstva, Zla. knj. 21. str. 116.

za živalsko telo. Višje živali in tudi človek so se v svojih življenjskih navadah popolnoma naravnali na sodelovanje takšnih bakterij. Mnogi znanstveniki celo trdijo, da morejo višje živali in ljudje živeti samo toliko časa, dokler imajo kaj koristnih bakterij v sebi.

Najbolj prevejano »poslovno skupnost« med živaljo in rastlino poznamo pač iz primera nekih tropskih rastlin, ki imajo svoje posebne mravlje kot čuvarke. So namreč tropska drevesa, ki dajejo določnim, nenevarnim vr-

stam mravelj primerna domovanja v svojih votlih steblih in trnih, in ne samo to, temveč jim pridelujejo tudi sladkorne ali beljakovinate snovi za hrano. Zato pa jih te mravlje varujejo pred nevarnimi vrstami drugih mravelj, ki odnašajo v tropskih krajih liste celim gozdom dreves. Čim se te roparice približajo zaščitenemu drevesu, se vržejo njegove mravlje nanje in jih prepode. Rastlina je rešena in koristna zveza za obe strani se je izkazala.

Po razpravi E. Waltherja —kk

B U E N O S A I R E S

Buenos Aires, največje južnoameriško mesto in eno izmed najrazsežnejših mest na svetu, je ustanovila 24. avgusta 1535 odprava pod vodstvom Španca Pedra de Mendoza. Zaradi neprestanih vpadov domačih plemen je ta ekspedicija zapustila deželo po šestih letih. Šele 1580 je začel kapitan Juan de Garay naseljevati mesto. Ob ustanovitvi je bilo samo 500 prebivalcev, leta 1664 je naraslo njih število na 4000, leta 1855 pa je šlo

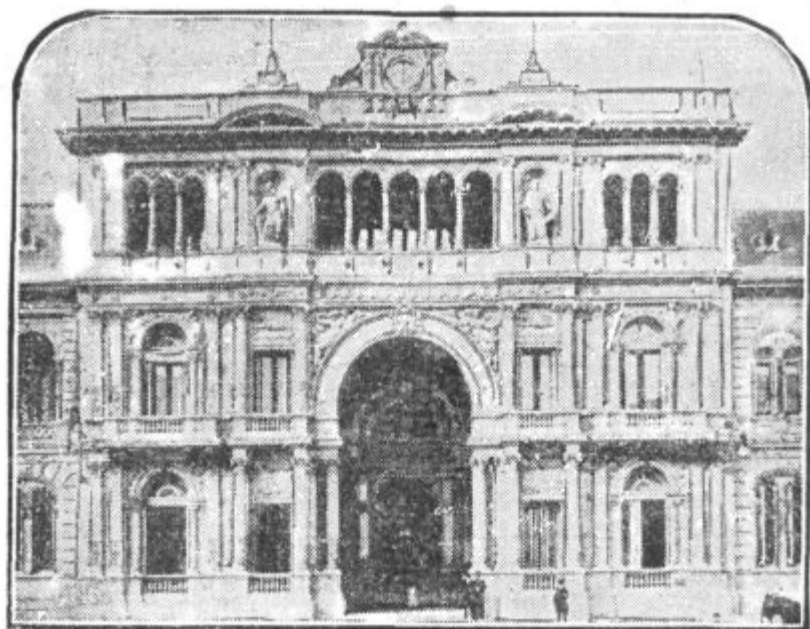
mesto že 90.000 prebivalcev. Danes živi v njem okoli 2,8 milijonov ljudi.

Ko se je naša ladja počasi približevala po reki La Plata mestu in ko so bile za nami carinske in podobne sitnosti, ki so se pričele že prejšnji dan v Montevideu, smo pohiteli na krov, kjer se nam je ponudil veličasten pogled na mesto. Prihod spominja nekoliko na New York, kajti mesto obvladujejo številni nebotičniki, predvsem terasasti Edificio Cawanagh.

Za petdnevnega bivanja v Buenos

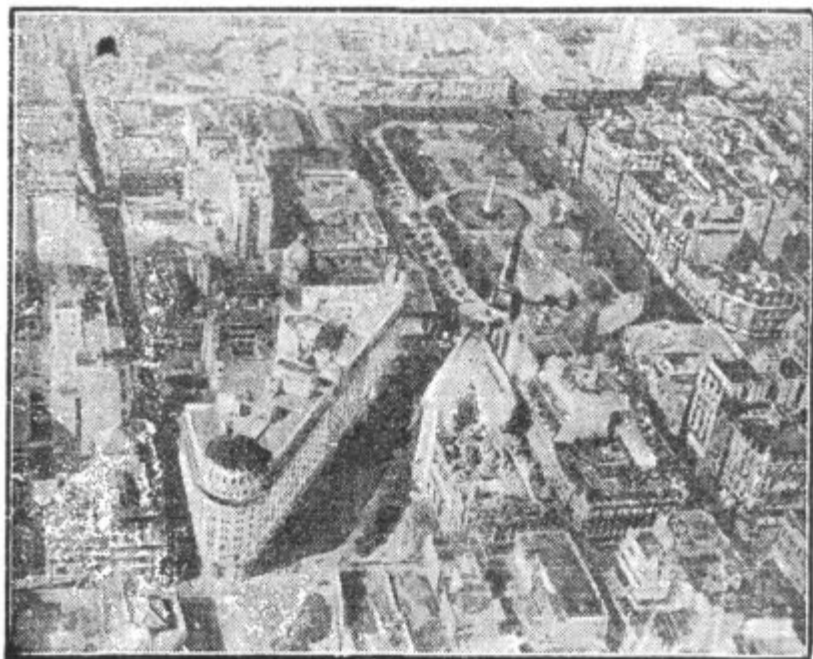
KONGRESNA ZDRAVILA V BUENOS AIRESU. KONGRESNA ZDRAVILA

Guvernerjeva palača v BUENOS AIRESU

Airesu smo smeli obdržati kabine na lepcem prekomorskem parniku, zato smo si mogli mirno ogledati ogromno mesto. Naša ladja se je zasidrala neposredno v bližini velikega kolodvorskega trga, odkoder se pride skozi široki park na premoštne proti ju-

gu izpeljane ceste Florida, Maipu in Esmeralda, ki se vse paralelno s številnimi drugimi cestami iztekajo s široko Avenida de Mayo, ki je osrčje milijonskega mesta. Posamezne ceste imajo svojo posebno noto, Rivadavia je n. pr. dolga 18 km Avenida Florida

Av. de Mayo in Plaza de Mai del BUENOS AIRESA

ima najlepše in najrazkošnejše trgovine, ceste Maipu bi se mogla imenovati »cesta zabave« kajti tam je središče nočnih lokalov, restavrantov, kinematografov in barov.

Zaključek te ceste je parlamentarno poslopje na trgu del Congresso. Pogled izpred parlamenta na vladno palačo na drugel koncu je izredno lep, posebno zvečer v lesku barvnih svetlobnih refleksov po načinu severno-ameriške reklame.

Na svojih izletnih voznjah smo prišli tudi v okraj »Palermo« z velikim parkom po vzorcu Bois de Boulogne. Široke asfaltirane ceste vodijo skozi vrtno nasade z južno vegetacijo in slikovitimi ribniki. V bližini je botanični vrt z živalskim vrtom, kjer smo se zamudili več ur. Najzanimivejše živali za Južne Američane so naše srne, jeleni in divje koze.

Buenos Aires je najživahnije mesto tako po prometu kakor po hrupu. Živci skoraj otopo od trušča avtomobilov, ki hite po najbolj prometnih ulicah s tempom 70 km. Potem so številni avtobusi in tramvajski vozovi. V mestu je priglašeni nad 100.000 avtomobilov, torej precej več nego pri nas v vsej državi!

Ob nedeljah hiti vse v tako imenovani »Tigre«, na ustie reke La Plata, kjer so veslaški klubi, jahte in vile.

Zrak pa je tam prav tako vlažen kakor v Buenos Airesu.

Glavna zabavišča so kinematografi. Za približno osem dinarjev sem videl tri zvočne filme zapored. Film se vrti z blazno naglico in še hitreje se govori v angleškem ali španskem jeziku. Po nočnih in plesnih lokali, o kar po tri godbe, ki skrbe za to, da ne pride do odmora. Navadno so črnici, potem Španci in še Dunajčani.

Življenje v Buenos Airesu ni drago. Dežela oskrbuje svojo prestolnico s mesom, žitom in sadjem. V manjšem restavrantu ali v enem izmed mn. gih bifejev se dobi mogočen beefsteak že za štiri dinarje. Izvrstna črna kava v velikih kavarnah na glavni cesti stane približno en dinar, še nekoliko manj. Prvovrstna pension v mestnem središču z več »predjedmi« opoldne in zvečer stane približno 40 din.

Gostišča so seveda nekoliko drugačnna od naših. Če stopi dama v kavarno, jo takoj odvedejo v tako zvani salon »para familias«, ki je od ostalih kavarniških prostorov ločen po visoki stekleni steni — ki naj bi jo varovala pred poželjivimi moškimi pogledi. Te razlike ni v »Dunajski kavarni«, kjer so ženske skupno z moškimi kakor pri nas in kamor zahajajo tudi naši ljudje.

V — 8.

PLESALKA IN PEVKA JUDIČ

Univ. prof. dr. N. Preobraženski nam piše k zadevni beležki v »Številki bratov Šubicev« na str. 358:

Mme Judic pač ne »bo kaka Slovanka Judič.« Bila je nekoč znana pariška zvezdnica na malem odru, plesalka in pevka. Ruski dnevnik »Golose«, »Mosk vedomosti« in dr. iz leta 1875 soglasno poročajo, da je zaslužila tega leta v eni sami zimski seziji v Petrogradu do 200.000 frankov. Častilci so jo zasuili z dragulji, zlatino in srebrnino. Pesnik Nekrasov poroča v satiri »Sovremeniki« o sestanku zlate mladine v najdražji francoski restavraciji v Petrogradu. Poljubujejo Francozinji namenjene safire in briljante, »ki bodo krasili nedra boginjete: kleče prepevajo himno:

»Madonny lik, vzor heruvima,

Madame Judic — nepostižima« itd.

(Polnoje sobranje stihotvorenij Nekrasova. Uredil K. Cukovskij. Gos. izdatelstvo, Moskva-Leningrad 1927.)

Jaz sem bil nekoč mlad, ti pa nisi bil nikoli star, je dejal starec mladeniču, torej imam nekaj več.

Gerhart Hauptmann

Br. Staebner: SVEZI SNEG

H U N Z U K U T I

Na skrajnem severu Kašmira, kjer se stikata dve gorstvi Hindukusa in Karakoruma, 400 km v zračni črti od najbližje železniške postaje (Raualpindi), se razprostira naselbina 20.000 duš, raztresenih po dolinah, ki jih poji reka Hunza Nadžir, dotok Gilgita, izlivajočega se v gorenji tok Indusa. Nad deželico kipi veličastni Rekapoši 7.500 m visoko. Prag dolin leži med 1800 in 2500 m. To je Hunza in nje prebivalci se pri sosedih imenujejo Buruši. Na severu jih omejuje Pamir, streha svetá. Kraj stoji ob mulski ali mezgovski poti, ki spaja Gilgit s Kašgarom v kitajskem Turkestanu.

Buruši so znali orodoviti kamenita tla svojih podolij z namakanjem: vodotoki, kakršne vidiš v švicarskem kantonu Valisu («bisses») ali v naši Peči. orodje si večidel sami napravljajo iz lesa, kamena in kozjih (ibeksovih) rogov.* S takimi rovnicami so si izkopali vodotočine pred vsaj sto leti. železo je pri njih kaj redko, služi samo za srpe, lemeže, lopate, nože. Uvaža se iz Kašmira, Hunzukuti — kakor se sami nazivajo — so kaj spretni poljedelci, neprestano poskušajo nove načine obdelovanja in goje več vrst žitaric, kakor je pač njiva visoka ali obrnjena. Trto sadijo v brajdah in po hodnikih (pergolah). Zelenjadarstvo bolj uspeva ko živinoreja, ker ni dobrih pašnikov. Vendar imajo nekaj ovac, koz in prav majčkenih buš, ki pozimi prežvečijo več slame ko sena. Čudna stvar, te kravice se cenijo kot gnojnice, manj kot molznice. Uživa se namreč po večini kozje mleko. Ovca daje volno, iz katere si domačini pripravljajo obleko. Gnoj je v Hunzi najdragocenejša primes; brez njega ni pridelkov. Za prevozila ni cest: ves promet opravijo ljudje ali živali štiporamo.

Podnebje dežele je prav ugodno poleti, čeprav utegne biti mali srpan zelo vroč. Zime so hude, toda kamenita bivališča so zgrajena tako, da kljubujejo mrazu. To so pravokotne kladare z

* Slovenski in hrvaški izraz čap = kozel, prč je prešel v romunščino in italijanščino. V prenesenem pomenu za «kopsčo» je v Italiji zabeležen že v 8. stol. kot zappa. Odtod so ga prevzeli Francozi: sape. V podaljšani obliki se nam je vrnil kot sapeur (podkopnik, saper). Tega me je spomnila sličnost imena.

enim samim nadstropjem, nad njim pa ploščad. Na tej ploščadi stoji poletni paviljon. Vrata so ena sama, oken ni. Ob glavni hiši se naslanjajo skednji, kolnice, hlevi. Ognjišče je sredi edine sobe, v stropu dimnica. Desno in levo vidiš nekoliko od tal odrce, kjer morejo spati vsi družinski člani. Poseben prostor je prihranjen materi, namreč pred vhom v shrambo, kjer je nastanjen živež in posoda: nečke, skleda s kvasom, kuhinjski pribor. Krožniki so iz rezljane-ga lesa. Pohištva ni, zadosti pa je preprog in odevj.

Ženske nosijo odkrit obraz in imajo popolno svobodo. Družinsko življenje je normalno in srečno. Vsakdo dela: moški, ženske in otroci.

★

Krajevno oblast vrši Mir, nekaj samodržec, ki ga vsi molče priznavajo. Veliki drevi so svatba, rojstvo, setveni

Pavla Henneberg:
ZASNEŽENE BREZE (radiranka)

praznik in dožetki. Hunzukuti ljubijo godbo, ples in igre. Srečno ljudstvo in jako gostoljubno.

Nekaj posebnega pa je njih govornica, nazvana burušaski. Podpolkovnik Lorimer je več let proučeval ta svojevrstni pojav. Ali gre za ostanek jezika običajnega v deželi pred vpadom plemen, govorečih sanskritščino? To bi nas povedlo 2 do 3 tisoč let pred našo dobo. Edini narečji, ki nudita nekaj sličnosti s hunzukutščino, srečamo pri Mundah v južni Indiji in pri nekih rodovih v Kavkazu. »Jezik je od sile zamotan. Splošni pojem »dati« n. pr. je neznan. Zato pa ima burušaski tri različne glagole, kakršna je pač stvar, ki

jo daješ. Sleherni teh treh glagolov ima nadalje 7 različnih spregatev, kakršna je pač oseba, kateri je darilo namenjeno. Na splošno nedostaja pojmovnih (abstraktnih) izrazov: besed za »oče«, »roka«, »postelja« nimajo, pač pa imajo take, ki odgovarjajo na vprašanje »čigav oče?«, »čigava mati?«, »čigava postelja?«. Za vsako besedo pozna jo potakem okoli 7 različnih oblik, ki jih ne smeš zamenjati. Burušaski pozna nič manj ko 4 spole; na 28 načinov tvori množino. Iz tega je razvidno kako težak je. D.

Na »strašnejše domotožje je domotožje v domovini.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEXANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © FONATIS NI DOVOLJEN

DA, Č* A JE!

»Kje je Bazin?« je vprašal Athos.

»Medtem ko pazim jaz na okno, pazi on na vrata.«

»Dobro.« je rekel Athos, »oba sta zanesljiva moža!«

Po teh besedah je razjahal, izročil vajeti Grimaudu ter se približal oknu. Ostalim je pomignil, naj se priplazijo do vrat.

Hišico je obdajala tri do štiri čevlje visoka ograja. Athos jo je preskočil in stopil tik k oknu, ki je bilo skrbno zastrto. Moral se je povzpeti na podzidek, da je mogel videti v sobo. V svitu svetilke je zagledal žensko, zavito v temen plašč, sedečo na podnožniku ob kaminu, kjer je ogenj že ugašal.

STOPETDESETLETNICA MOZARTOVEGA »DON JUANA«

Praga slavi 150letnico krstne predstave Mozartovega »Don Juana«, opere svetovnega slovesa, v tedanjem nemškem deželnem gledališču in v italijanskem jeziku — saj so takrat še vse večje opere peli v italijanščini običajno tudi italijanski pevci in pevke. Mozartova opera »Figarova svatba« je doživela na Dunaju le hladen sprejem, Pražane pa je tako navdušila, da je Mozart iz veselja in hvaležnosti za sijajen uspeh obljubil napisati naslednjo opero za Pražane. Svojo obljubo je sijajno izpolnil. Uglasbil je opero »Don Giovanni« na da Pontejev tekst.

Lorenza da Ponte, italijanskega židovskega pokolenja, je cesar Jožef II. imenoval za pesnika-libretista italijanske opere na

Dunaju. Njegovo življenje je bilo prav burno, bil je večkrat nestalen, živel začasno tudi v naših krajih (Gorica, Trst) in umrl v New Yorku 1838. Njegovo najznamenitejše delo je bilo pač besedilo k Mozartovi operi. Mozart je v Pragi vodil studiranje opere ter je dirigiral pri premieri, od občinstva pozdravljen z velikim navdušenjem. Uspeh je bil sijajen. Opera je pridobila svetoven sloves. Uprizarjali so jo po vseh svetovnih odrih. Živi še danes z nezmanjšano svežostjo in navdušuje vse ljubitelje klasične glasbe. Tudi Slovenci so jo spoznali na ljubljanskem odru, in gotovo bi bila nova uprizoritev zelo umestna. Saj nobena večja opera (in ljubljansko moramo prišteti tem) ne more pogrešati Mozarta in Wagnerja. Oba sta zadnja leta izginile z našega odra, kjer sta prej doživljala prav lepo uspele uprizo-

OBRAZ V OKNU

Z rokami je bila naslonjena na preprosto mizo ter si podpirala glavo.

Njenega obraza sicer ni mogel videti, toda Athos je bil popolnoma prepričan, da je ona.

Zdajci je zarezgetal eden izmed kornjev Mylady je privzdignila glavo, zapazila na oknu Athosov obraz ter zakričala.

Ko je Athos videl, da ga je prepoznala, se je uprl s kolenom in rokami v okno. Steklo je zažvenketalo.

Že v naslednjem trenutku je stal kot bog maščevanja pred prestrašeno žensko.

Zdrznila se je, on pa je planil k vratom in jih odprl na stežaj.

ritve svojih številnih del.

Pripomnim naj še, da je nemški pesnik Möricke spisal ljubko novelo. »Mozart na poti v Prago«. Dr. Fr. G.

VODNO ŽIVLJENJE V NEVARNOSTI

Po nekaterih obalah morajo ribiči čedalje bolj od obale loviti, ker v bližini ne najdejo več plena: ta se umika od vode, kamor priteka vedno več nesnage od čiščenja garaž Gorivo, bencin, težka olja pa uničujejo živalske kakor rastlinske mikroorganizme, tako zvaní plankton.

Em Pourcier je pisal v dnevnik »Le Journal«, da neka haloga, namreč morska trava, ki tvori velike ploskve zelišč, boluje za neko kugo in gine iz vodá ob Sredozemskem, Atlantskem morju, ob Nizozemski in Angliji ter celo ob Zedinjenih

državah in v Kanadi. Kadar zamrejo ti vodni travniki, pogine od lakote na milijarde bitij, mikroskopskih in makroskopskih.

Neko drugo zlo uničuje znamenito nizozemsko gojišče školj na Zelandu. Tudi francoski parki v Marennesu, slavni po slastnosti svojih mehkužcev, pomalem izgublajo svojo zeleno barvo, ker prepada drobcena alga, sinja diatomeja, po kateri dobivajo prosluli svoj odtenek. Podjetniki se strahoma vprašujejo, ali ta »bolezen bledih barv« ne pomeni bližnji konec njihove industrije.

Ostrige so vsekakor v nevarnosti, na drugi strani nazadujejo tudi klapavice (školjke) in garnele (raki brez klešč) po mnogih krajih, ne da bi bilo mogoče dognati vzrok — tem manj, ker osobito kla-

»SPRAVI PIŠTOLO!»

Prikazal se je d'Artagnan, bled v lica in z grozečim pogledom. Mylady se je odmaknila. D'Artagnan se je bal, da bi mogla pobegniti in uiti maščevanju. Potegnil je pištolo iz pasu, toda Athos je vzdignil roko in velel:

»Spravi pištolo d'Artagnan! To žensko je treba soditi, ne pa zavratno

umoriti. Počakaj par trenutkov! Gospodje, pridite bliže!»

D'Artagnan je takoj ubogal, kajti v Athosovih besedah je bilo nekaj slovesnega in navadni mušketir se mu je zdel kot sodnik, ki ga je poslalo nebo.

Za d'Artagnanom so vstopili Porthos, Aramis, lord Winter in mož v rdečem plašču.

Služabniki so stražili okna in vrata.

pavice živijo v nesnažni vodi. Naj si bo to kakor koli, strokovnjaki so si edini v tem, da nastajajo katastrofske hekatombe, koder se za gorivo pri plovbi rabi v obili meri mazut (teško olje).

PROSTITUCIJA

Flammarion je založil knjigo J. J. Frappa »Enquête sur la prostitution«, žalostno zanimivo delo kot vsako, ki obravnava ta večno sodobni predmet. V tem primeru toliko zanimivejše, ker je ta literarno dragoceni prispevek za socialno-higiensko rešitev prastarega zadatka človeški, umen, duhovit, celo dovtipen. Zgrajen je na tej podlagi: Odprava ali dopustitev javnih hiš? Odgovor je logično izzvenel v dopustitev. Prostitucija, to neizbežno zlo, ki ga je še tolikšen svetnik

in msilec kot Avguštin moral vzeti v svoj koš in ga po pameti tudi zares vzel, bo po vsem videzu s sveta izginilo, kadar umrje na zemlji poslednji človek. A ker je Venera — boginja ljubezni — tako kruta s svojimi sužnji, nam ostane zgolj ena pot k izboljšanju: zdravstveni ukrepi. Teh pa ni nikjer možno izvajati s tolikšno točnostjo kakor v hišah stalno podvrženih zdravniškemu nadzorstvu. Za vzor navaja pisec povojno Italijo z njenimi uspešnimi reformami. Posnemajte jo! Veli svojim rojakom, če hočete dobro sebi in svojemu naraščanju. Torej ne zatreti hiš, ampak dati nove, strožje postave za preprečenje skrivnega ali pouličnega ljubavnega obrta! Razum in človečnost iz mnogih, mnogih razlogov pritrjujeta takemu stališču.

N. K.

KOGA IŠČETE?

Mylady se je sesedla na stol. Ko je zagledala svojega svaka, je prestrašeno vzkliknila. Morala se je nasloniti na mizo. Z grozo je strmela na može in motrila njih temne obraze.

»Koga iščete?« je zavpila.

»Iščemo Charlotta Bakson, bivšo lady Winter, baronico Sheffield, prav

za prav grofico de la Fere!« je odgovoril Athos.

»Kaj hočete od mene?« je vprašala.

»Soditi hočemo tvoje zločine,« je odvrnil Athos. »Brani se, če moreš. D'Artagnan, povej prvi svojo obtožbo! Ti imaš prvo pravico!«

IZ LITERARNEGA SVETA

FRANCE ŠTAJER

Dr. Ivan Lah

VIII

Prosil sem njegovo sestro, da mi napiše nekaj podatkov o tem skritelem samotarju. Sestra piše:

Moj brat mi je bil več kot vse v mojem življenju — bil je in to. Bil je čas, ko sem ga za trenutek zapustila in ravno v tem času je preživil moj Francelj — saj drugoga svojca ni nikdar imel — svoje največje trenutke. Omamljal se je v svojih pisarijah in si težil dušo, dobro vedoč, da bo njegovo telo kmalu usahnilo. Saj se ja njegovo življenje šest let umetno upiralo smrti. Šla sem z njim v njegovo ljubljeno Vipavo in živel tam z njim njegovo zadnjo pomlad l. 1915. Poljubljal je cvetke, ki sem mu jih nosila, ker je bil praelab, da bi si jih sam trgjal in užival v njih svobodi. Velik v svojem duhu in dušni je bil telesno tako oslabiljen, da je zaspal na velikonočno soboto baš ko so se oglasili po dolinici njegovega rojstnega kraja zvonovi in oznanjali veseli praznik vstajenja. Takrat se mi je zdelo, da mi je umrlo vse v življenju in bolest te izgube se ne zmanjša niti po desetletjih. Bila sva tako tesno zvezana v življenju. Ne enkrat: stokrat mi je pisal in najini duši sta se tako iskreno razgovarjali. Bila sem mu več kot sestra — bila sem mu posestrima. S to ljubeznijo me je zapustil. Hotel je študirati medicino, a se je premislil in prišel na eksportno akademijo. Pod kakšnim vplivom se je to zgodilo ne vem. Bila sem takrat v Švici in mi je dnevno poročal vse svoje doživljaje, svoje življenje in trpljenje, svojo bolezen in ljubezen. V tistem času je močno obolel na pljučnici in od takrat je bilo z njim slabo. Zdravil se je po raznih prvovrstnih sanatorijih in zdraviliščih v tujini in doma, pa vse zaman. Poleg tega je v svoji dobroti podpiral vse svoje prijatelje in tako pogosto 14 dni v mesecu jedel, 14 dni stradal, kajti vsi trpini so mu bili bratje. V svojih pismih mi je omenjal, da piše to in ono, a kam so vsi spisi izginili, tega ne vem povedati. Za časa vojne z Italijo je imel še vse svoje stvari v Vipavi. Kruta roka krvnikova jih je uničila. Kaj je vse bilo med spisi in knjigami, ne vem, ker je bil tako skromen in ee ni nikoli bahal in nikomur kazal svojih stvari, niti meni ne. Samo govoril je, kaj vse misli, da piše, da bo knjige izdal in našteval mi je cele vrste pisateljev, ki mu ugajajo. Najljubši mu je bil pač Bernhard Shaw, poleg njega Gerhardt Hauptmann, Kelher in drugi. Z njim so šle v grob njegove nepovedane misli, nezgotovljeni snisi, neurejena dela. Eno stvar iz dna duše lahko povem, da je bil predober, preblag in prevelik v svojih čustvih, da bi mogel živeti.

Fran Žgur, naš vinavski poet, ki je videl, zadnje njegove dneve, mi je na moje pismo odgovoril,

Štajer je umrl v tako imenovani vili Ani, ki je bila svoj čas last nekega lekarnarja, a tedaj in sedaj je gostilna in kopališče. Njegova rojstna hiša leži sredi trga. Štajer je bil fest fant, poln inteligence, vesel in imeniten družabnik, a porednim nasmeškom okrog ust, ki so krožile navadno v samozavestni ironiji in prikitem sarkazmu. Štajer je bil na mojem domu nekaj čez mesec da se okrepil in pozdravi, namen je bil sicer dober a uspeh je bil bolj slab. Imeli smo namreč dnevne izlete, pa smo se pri odhodu navadno preskrbeli z laterno, da smo bili, ko smo se vračali od Bahovega kulta, bolj varni gleda poti; poznalo pa se je po nestalni svečavi, da svsie na svjetu samo menja jest, kakor poje Preradović. Vračali smo se bolj tihi in vase zaprti, kakor da bi že slutili ploh, s katero nas bo pozdravila moja žena. Pridige pa so veljale pred vsem Štajerju, češ, namesto da bi se zdravil in si krepil svoje zdravje, zapravlja še tisto troho zdravja, kar ga ima. Obljuba, da se bo poboljšal, so bile sijajne, a samo v besedah. Po odhodu iz Poddrage se je nastanil v Gorici, kjer sva se nekoč srečala in me je bil tako vesel, da mu je zasozlelo oko. Zadnjič sem ga videl v vili Ani, ko je ležal na bolniški postelji. Bilo je na predvečer njegove emrti... Privzdignil se je le s težavo in mi podal telo izžeto roko v poslednje slovo, kajti dih emrti mu je že poljubljaj izmučeno obličje. Spremljal sem ga na njegovi zadnji poti k večnemu počitku, ob njegovem grobu pa ni bilo človeka, ki bi mu bil izpregovoril v slovo. Težka bol nam je objela srce... Veseli me, da si se odločil, da oživiš piodove njegove bogate duše. Posvetil sem mu takrat sledečo žalostinko:

Brezbrežno morje — večnost se razliva,
duha je vzlet noben ne preleti,
uganko nerazrešno v dnu nam skriva,
vesti, glasu od tam nam v puste kraje ni.

Duh njo raziskujoči upehan klone
v zablude pade — sam s seboj razprt.
Zeljš si li v brezbrežne kraje ona,
Glej, čaka te vodnica zvesta smrt.

Napilj ugank se temnih duša željna
napil se večnosti — a tvoj razmah
prižela nasa večnost je brezmejna,
v svetovih njenih švigaš — duh neplah ...

Skoz roje zvezd k nam v čas svečan pol-
nočni
zapluj in veš nam strogo izprašuj,
o sreči, ki nam tu umeti moč ni
in o resnici nam pripoveduj.

Zahvaljujem se gospodični Jelki Rusovi, ki mi je iz papanovih pisem nabrala nekaj najprimernejših ki osvetljujejo štajerjevo mladost. — Kdor ni pri nas v občestvu svetnikov, ali pa vsaj zavarovan pri kakli klički, ne pride ne zase ne za druge do berede tam kjer bi moralo biti govora o ljudeh, ki so služili slovenski kulturi in branili njeno svobodo pred nasti-

niki. Danes se zdi slovenski kulturni reviji važnejše pisati o Kitajcih in Japoncih, kakor o mladih ljudeh, ki so šli s krvavečim srcem in nasmejanim obrazom preko slovenske zemlje in so umrli mladi, ne da bi bili mogli izreči svojo veliko besedo. Ali ni nekaj vredno vsaj to, kar so povedali? Zato se zahvaljujem žisu, da sem v njem vsaj enega iz njih pred smrtjo rešil pozabljenja.

»GOSPA KRIZANTEMA« PETDESET- LETNICA

Te dni je minilo pol stoletja, odkar se je v izložbi pariške knjigotržnice Calmann-Lévy pojavila knjiga z nenavadnim naslovom »Madame Chrysanthème«, ki je v kratkem dosegla izreden uspeh. Njen avtor, s svojim pesniškim imenom Pierre Loti sloviti mojster francoskega eksotičnega romana, se je takrat kot mornariški častnik Jules Viaud vrnil iz Niponske in po svojem dnevniku ganljivo popisal ljubzenske doživljaje s petnajstletno niponsko musmo (deklico) O-Kane-San (po naše gospodično Bron), s katero se je bil po tamkajšnji šegi začasnoro poročil za »devet in devetdeset let«. Ljubezna s to nežno, romantično navdahnjeno žolto orientalsko cvetko, ki jo je prekrtil v Gospo Krizantemo, je pisatelj divno lepo projiciral na eksotično ozadje živahnega, cvetočega mesta Nagasakija in okrasil s podrobnim, neprekosljivim, za evropskega bralca izredno sočnim popisovanjem niponskega življenja.

Roman je v zapadnem svetu, po katerem se je bil hitro razširil v izvirniku in nešteti prevodih zbudil posebno zanimanje za Niponce, njih silkovito deželo in pester občuje. Na oder je nesrečno malo Niponko spretno postavil francoski skladatelj André Messager v istoimenski operi, ki pa so jo doslej dajali menda samo v Parizu. Pač pa je prav gotovo črpal iz Lotija ameriški pisatelj in impresario David Belasco, po čigar povesti sta libretista Illica in Giacosa napisala besedilo za nesmytno Puccinjevo opero »Madame Butterfly« (Co-Co-San, Metuljček), ki je bila prvič izvajana leta 1904. v Milanu.

Pisce teh vrstic ima že dolgo v miznici slovenski prevod »Gospo Krizanteme«. V »Intruz« (1926) je iz nje objavil dva značilna odlomka. P. K.

ČEŠKI BESEDNJAK

P. Váňa in dr. F. Trávníček sta z 58. snopcem za lučila veliki besednjak tako bogate vseb., da se mu neki kritiki kar budijo. »Češki besednjak« je z značilne in etimološki, kar se ne dalo v prihodnjem nateku nad kvadrati, se polami. »To je kulturno delo, pomembnejše ko celji centi esejistike in drugih reči, ki se pri nas tako cenijo.« ugotavlja P. F. ... nk

PREGLED FRANCOSKE KNJIZEVNOSTI

pregled francoske književnosti
Znana založnica Velhagen & Klasing v Bielefeldu in Lipskem je lani izdala kaj pripraven priročnik za šolarje: Lucien Brulez, Petite Histoire de la Littérature française na 146 straneh žepnega formata. Sestavljač je navzlic zgoščeni obliki ostal sočen, o čemer pričajo razmeroma številni navedki, na pr. francoski »Le vkup, uboga gmajna«, vzlet v Waceovem spevu o Rollonu, ki prikazuje upor normanskih kmetov zoper vojvodo Riharda I. v X. stoletju:

Tako kot oni smo ljudje,
nogé imamo in roké,
enóliko nam je telo,
trpeti moremo tako;
nam nedostaja zgolj srcá.
Prisego vsak od nas naj dá,
braniti sebe in posest;
vsi vkup bodimo ena pest.
Če vojska njih se privali,
na ena ga desetkrat tri
postavimo, lahko še več,
ki suče kol kot oni meč ...

Ta »ptičja perspektiva« objelava piščo vse do naših dni. Poglavlje »Le volontarisme« označuje n. pr. Péguyja, Ch. L. Philippa, Massisa, Ghéona, Claudela, Maurrasa, L. Daudeta, R. M. du Garda, Barbussa itd. Razšlejen je Romainsov »unajimizem«, Gidov individualizem, Proustov platonski idealizem ... Ena stran je posvečena subtilnemu Valéryju, omenjajo se celo zamejaki pisca, n. pr. De Costar z veličastno legendo »Tyll (prav Thyl) Ulenspiegel«, dalje argotska pesnika Bruand in J. Rictus.

M. Proebst. ZIVLJENJSKI VECER
(lesorez)

Ako vzamemo sodobno francosko slovstvo v celoti, dobimo vtis krepke izvirnosti. Z naštevanjem raznovrstnih struj smo osvetlili e.o. samo globoko resnico: umetnost se na drži obrazcev... Vse vre in kipi. Danes se govori o krizi romana, kakor nedavno o krizi glasilščina, kakor svo-je dni o krizi lirike. V resnici pa tradicionalne oblike pokajo ter se umikajo pritisku nove, žive misli. Prav možno je — zaključuje g. Brulez — da bo jutri prevladovala knjiga misli, podobnejša razpravi nego romanu, verz ali igri. A. Debeljak.

Popravek. V članku »Francis Viole Griffine v 22. št. Zisa je poročevalce pomotoma zapisal da francoski simbolist Henri de Régnier se živi. V resnici je pesnik »Krištitof sanfelici« in »Zrcala ure umrl leta 1896. (Gl. Zis. knj. XIX., str. 905) P. K.

KNJIGE IN REVIJE

IVAN PODRŽAJ, STRTE PERUTI

1937. Izdala in založila Vodnikova družba v Ljubljani. Natisnila Narodna tiskarna. 80. 103 str.

Avtor »Krivde Elija Plonaa, »Martina Brbka« i. dr. romanov in novel nam je dal novo povest »Strte peruti« ki bo brez dvoma člane Vodnikove družbe razveselila in se jim priljubila. Zanimiva vsebina je v glavnih potezah tale: Med Henrikom Orlom, zastopnikom neke velike tvornice v inčremstvu, in Kantorjevo Pavlo je tekla ljubezen. V neki neri uri ji je razodel, da je ob prevratu ubil tujega oficirja in mu pobral ukradeni državni denar. Tako je obogatel. Siromašni ljubici je kupil lepo hišo in jo obspal z dragocenimi darili. Kljub temu se je zelo zanimala za izredno nagrado, ki bi jo moral Orel dobiti od firme ob letni bilanci, in mu dejala, da gre tudi njej del te nagrade. Zdaj jo je spoznal za »vas diabolik, za sebično in lakomno. Ko se mu je nekaj pozneje izneverila in čakala v nekem hotelu svojega novega oboževalca. Orlovega uslužbenca, se je peljal Henrik (ki mu je bila Pavlina sobarica odkrila, kam je Pavla šla) za njo in jo vprašal, zakaj ga je tako zahrbtno zapustila. Žensče se je drzno zlagalo, da zato, ker je t a t Orel, ki je dobro vedel, da to ne more biti pravi vzrok dezertacije, je prenesel svojo ljubezen na svojo tipkarico Kristino. Ko so ga nekega dne na policiji vprašali, kako je s tistim ubojem častnika in s tatvino drž. denarja, je vse tajil in pristavil, da Kantorjeva Pavla lahko pri-seže, da je bil na dan uboja na drugem kraju Pavla mu je kmalu potem pisala, da bo kot priča pod prisego izpovedala, da je bil tedaj ves čas pri njej — če prisrčni njenemu odpuščenemu ljubčku drugo službo. (In ta je bil Orel ovadil.) Res je prisegla in s tem rešila Henrika sodišča — toda ko je Orel kandidiral za poslanca, so začeli nasprotniki javno govoriti in pisati o onem umoru in ropu. Orel je porabil ves

svoj denar za volitve, izvoljen pa le ni bil. V nekem drugem mestu kamor je bil pobegnil, je zvedel, da je bila nezvesta Pavla umrla v silnih bolečinah po umetnem spiyau Obupan pravi Orel na zadnji strani: »Usoda, ki je maščevala njeno izdajstvo, bo sodila tudi moje —«

Podržajeva povest se odlikuje po sočnem, lepem jeziku. Naj navedem nekaj podrobnosti:

Odobravam dobra nadomestila raznih tujk, n. pr. spogledljiv, -ka, -ost = koketen, koketa, koketerija (42, 75), nobenop'aten = nevtralen (30), blodnjak = labirint [laž] (7), strastljivec = patetičen človek (93), vibast (82) = špiralast, priležulja = konkubina (zaničljivo, 21) i. dr. Prosved = protest (7) rajši prepuščamo Hrvatom, ker smo izgubili tudi besede svedok, svedočiti (prevod lat. ali romanskega izraza ni uspel). S štajerskega vrta so: rezva = endivija (45), ljtkka = meče, ribica (32), šakelj [drobiža, 75] v Slov. goricah = prgišče; krnjavkati (92, o svinjah in mačkah, včasih o otroku ali ženski) itd. Kajkavski in prekmurski žmeriti ali žmeréti (premena iz mažeriti) = mežati (23) Z Boljske je ovagniti = izgubiti ravnovesje (48). Kuščarja je izpodrinila gaščarica (33). Prekmurski »ljike« (pogosto v naši povesti) = kakor, kot — je sicer priljubljen veznik, oz. prislov, a vendar le omejen provincializem. Po Cankarjevem narodnjakarju je ustvaril naš novelist umetnjakarja (93) = domnevnega (psevdo) umetnika.

Omeniti moram nekaj rečenic, ki slikajo psihične deje jako nazorno: molk je razrazil mojo dušo (57); morda boljše: m. mlj je r. dušo); raznožčenje, ki je mrtvačilo moja čuvstva (37); oramež je zavihral po meni (26); veliki dogodki so šli liki pšenica v vretenca (36) = v klasje; stradal sem v ovoj mladost, da se je skoraj lupila (44) i. dr.

Ker pa sem črkobrbec (ali po Murniku »slovožok«), naj navedem tudi nekaj reči, ki jih imam za nepravilne (v slovniškem oziru). Nad nečem (90) in pred nečem (57) beri: nečim; o temu ničetu (7) beri: o tem; en sam črn madež (102) beri: črn; prišten razgovor je zastal (3) beri: prijetni, ker se je o njem že nekaj vrstič vije pisalo; ob strani Pavle (45) beri: ob Pavlini strani. Raba predlogov: verige so padle od vas (36) beri: z vas (ker so bile na jetnikih); oškropljen od brljuzge (47) beri: z brljuzgo; so padale od nie koprene (91) beri: z nje ali raz njo (ker so bile na njej); s pogledom da bi se bil od njega že paznik prestrašil (15) beri: da bi se ga bil . . ; strah me je pred nečem (57) beri: nočesa; čakala sem na dovoljenje (28) boljše: č. sem dovoljenja. — Glagolske obli-

k e: kratkih ur, preživetih v sreči (9) beri: preživljenih; udi [so bili] otrpneni (45) beri: otrpli; nisem bil osupnjen (85) beri: osupel (od nepreh. osupniti); besede so me osuple (42) beri: osupile (od prehodnega glagola osupiti); moč, da sem pregibnil ustnice (25) beri: preganil (pregenil); psa sem ji preskrbel (59), sem ji preskrbel službo (46) beri: priskrbel, kakor zahteva »Slov. pravopis« iz l. 1935., str. 195., kjer razločuje priskrbeti komu kaj (verschaffen, besorgen) od preskrbeti koga s čim (versorgen). Na str. 85. beri: ju je privezal drugega k drugemu (ne pa: drug na drugega); brez vsake barve (5) beri: brez kake [ali nobene] barve; gl. »Slov. pravopis«, str. 280. »Prav zdaj prideš?« (42) beri: prihajaš! »Dokler se bo krivica .. smejala, tako dolgo se bomo... jokali« (38) beri: dotlej... »V korist stranke in sebe« (97) beri: svojo [korist]. Ker stoji pri povratnih glagolih s predpono pri- predmet v dativu (priučiti se čemu, prilagoditi se čemu, pridružiti se komu, prilizniti in -zovati se komu, prisliniti se komu...), bo tudi bolj prav »smo se mu privadili« (3) kot pa »ga«. V stavku »ali je ni oddal kjer drugod« (35) beri: kje drugje (pač pa je pravilno: Ali si hodil k o d r u g o d ?) »Oprostite, ker vas motim« (95) beri: da*).

Črkostavec ali pa korektor je odgovoren za tele pogoške: sem se uživiljal (85) nam. vž., brez zadruga (73) nam. zadrege; se je prizadevala (86) nam. si; za volilni stroške (98) nam. volivne (bolje: za stroške volitve); franc. laissé (53) nam. laissé; madž. utlevél (37) nam. dtlevél iz vrta (27) nam. z v.; ki jo jo more izrabiti (97) in pa neka) vejic premalo. L. Košičal

*) Glagol oprostiti ima za seboj predmetni stavek z veznikom da ali pa pogojni stavek z veznikom če, nima pa vzročnega stavka z veznikom ker (kot se govori po Gorškem).

Uredništvo je prejelo:
UMBERTO URBANI, SCRITTORI JUGOSLAVI Prefazione di Arturo Cronia. Collezione di studi slavi, diretta da Arturo Cronia. Serie 1, vol. 2. Zara. Libreria Internazionale E. de Schönfeld. 1935. Str. 132. Cena 15 lir.

FRANCE BEVK, I FUOCHI DI SAN GIOVANNI. Versione dallo sloveno e prefazione di Umberto Urbani. Edizioni Le lingue estere Milano. Tipografia Consorziale Trieste, aprile 1937. Str. 178. Cena 10 lir.

IL PONTE SULLA ZEPÀ ed altre novelle serbo-croate. Tradotte da Umberto Urbani, incaricato di lingua serbo-croata nella R. Università di Trieste. Collana bilingue. Le lingue estere Milano. Tiskano v Milanu 1937. Officine Grafiche Antonio Salta, S. A. Str. 160. Cena 10 lir.

IZ SODOBNE LIRIKE:

PODKUPLJENEC

*Od tujca, Ras, jemal si mita trajna,
 ko puške nam ničvredne je dobavljal.
 Tako državno si posest upravljal,
 da kar zijala javna je blagajna.*

*Preti svobodi naši sila skrajna:
 se bo li vragu narod sam ustavljal,
 — ko ti si se v dolžnostih obotavljal —
 če kdaj se tod razlegne bojna drajna?*

*Na paši kozel straži brate gamse.
 In če mu lovci druga odstrelijo,
 čuvaj obupan dalje klati sam se,*

*pa naglo kje ga mrtvega dobišo.
 O Ras Blagajna, kdaj si kupiš vozei,
 si slabši v npravstvu kakor divj kozel?*
 Anton Debeljak

RAZORI. list za odraslo mladino, letnik VI, št. 3. Nadaljuje se spis urednika T. Gasparija »Patrulja«, zanimiv prispevek k naši vojni literaturi. Prav tako se nadaljuje zgodbe o Kljukcu, ki jih piše J. Brinar. Številka vsebuje nadalje legendo v šestih slikah »Botra smrt« (K. Felner — V. Bratina). Srebrni jubilej osvobojenja Južne Srbije (Jože Zupancič). Džungla (Jos. Ribičič). Od smreke do papirja (J. Zabkar). Pesmi sta prispevala R. L. Petelinova in Miran Jarc. Številka je lepo ilustrirana. List se naroča pri upravi: Ljubljana, Gregorčičeva 23 ter stane letno 30 din.

ZVONČEK, ilustriran mladinski mesečnik, bo začel izhajati v svojem 39. letu v novem založništvu, toda pod starim uredništvom književnika prof. dr. Pavla Karliha. Naroča se pri upravi: Ljubljana, Cesta 29. oktobra št. 16 ter stane letno samo 30 din. Toliko v pojasnilo na razna zadevna vprašanja.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4836 in 4837. Prva številka vsebuje zanimiv prikaz Portugalske z nemškega stališča. Avtor dr. Ivo Dane opisuje deželo in politiko akoci nračnike avtoritarnega načela. V daljne dežele vodita tudi prispevka »Belo zlato Egipta« in »Zedinjene države ameriške v borbi s »uščavo in sušo«. — V drugi številki opisuje dr. K. Megerle politične in druge zveze med Nemčijo in Madžarsko. Ljubitelje filmov utegne zanimati prispevek o filmih na robu puščave (prvi arabski veliki film). Z ozirom na dogodke na Daljnem vzhodu je pomemben članek o nipaških hotelskih šolah. Oba svezka sta obilno ilustrirana.

*Zivljenje pomeni nepretrgano vrsto oseb-
 nih odkritij.*

Gerhart Hauptmann

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetlice v decembru

Baš v tem strogem letnem času bi naše cvetlice radi imeli kot vesele tovarišice v svojih stanovanjih. Nič nas ne razveseli bolj, nego če dobimo poleg božičnega drevesca kot dar ljubezni tudi cvetoče rastline. Čim hitreje osvobodimo njihove lončke »papirnih manšet« in drugih podobnih pritikin. Potem dobi vsaka med njimi naj-

prvo osvežujoče pijače lončke postavimo za četrte ure v posodo z vodo in sicer tako, da stoji ta nad robom lončkov. Kdor je dobil cvetlično košarico v dar, naj njeno rastlinsko družbo čim prej osvobodimo mučne gneče in položi potem vsako rastlino prav previdno spet v lonček.

Vse cvetoče rastline potrebujejo svetlobe. Zato jih postavimo med dvojna okna na okensko desko. Če ta deska ni dovolj široka, jo razširimo s tem, da privijemo nanjo drugo desko. Lahko pa postavimo tudi majhno mizo k oknu. Običajne cvetlične jaslince imajo večinoma prostora le za malo rastlin. Praktična je četverooglasta mizica, ki teče na kolesih. Na takšni mizi lahko vse rastline ostanejo, če hočemo okno odpreti in jo prestavimo za ta čas drugam. Rastline v majhnih loncih postavimo na znane kovinske cvetlične podložke, ki jih pritrdimo k oknu.

Število rastlin, ki pozimi cvetejo, nikakor ni majhno. Sem spadajo pred vsem najrazličnejši jeglič, potem gorske vijoliče, hiacinte v steklih, krokus, zvončki, narcise in vse pomladne čebulnice, ki smo jih vsadili jeseni. Rastline, ki naj bi se razcvetele prej, nego je njih čas, nam store to uslugo večinoma šele tedaj, če so mogla

prej pogrtati dovolj korenin. Zato tudi teh ne smemo prej prenesti v toplo sobo, dokler niso svojih kozarcev in lončkov dobro prepregle s koreninami. Drugače se ne razcvetejo. Tudi azaleje, kamelije in božični kaktus smo postavili k oknu. Obe zadnji vrsti rastlin hočeta vedno z isto stranjo pogledati skozi okno. Če jih obrnemo kdaj ob stran, odvržejo svoje poganjke. Da se to ne zgodi, moramo ob rob njihovih loncev proti oknu vtakniti kos lesa.

Kdor je tako sreča, da dobiva iz svojega vrta zimsko sadje in zimsko zelenjavo, naj ne pozabi za dobro shrambo teh zalog. Prostore, kjer ležijo, pa naj bodo klet nekurjena soba ali kar koli, moramo v nehladnih dneh čim bolj zračiti. Tudi tukaj pomaga sveži zrak proti uničenju. Vse, kar je slabo, kar se je posušilo in kar gnije, posebno pa vse polno sadje, moramo čim česče odstranjevati.

Na vrtu sedaj ni dela. Prijatelj vrta je bil namreč že pred prvim mrazom zavaroval svoja drevesa ter očistil njih debla in glavne veje odmrle skorje ter mahu. Čim pa zapade dosti snega, stopi na vrt, da aneg z vej otreseš, ker bi se utegnili prelomiti. Nadaljnega boja proti škodljivcem z obrizgavanjem pa se lotimo ob koncu zime.

PRAKTIČNE NOVOTE

Izboljšani nož za lupljenje sadja

Lupljenje sadja z običajnimi noži ni vedno prijetna stvar. Klina pogosto ni dovolj ostra, držaj je prekratek iz temek. Sedaj so spravili na trg novo vrsto lupilnega noža, ki nima teh nedostatkov. Vsa skrivnost teh nožev je v tem, da so ročaj podaljšali in ročaj

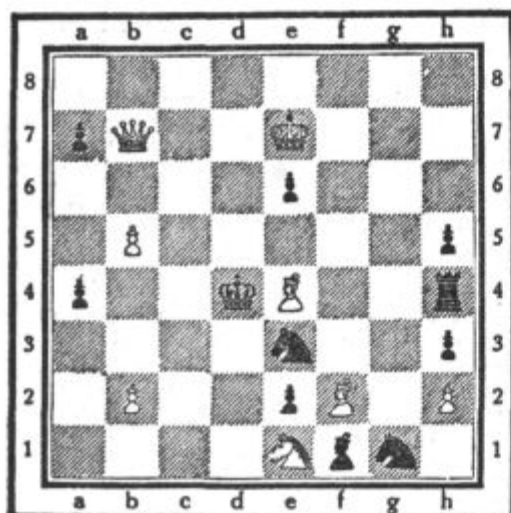

skrajšali. Sad imaš tako v bližini roka, ki lupi, daljši držaj pa ji daje več sigurnosti in jo varuje utrujenosti. Rezilo je ostro in seveda iz nerjavečega jekla. Držaji so iz belega, črnega ali rjavega bakelita ter iz snega kosa.

PROBLEM 224

K. Nielsen
»Trollhättane« 1935

Mat v treh potezah

Rešitev problema 222

1. Lb 4 × e7! Idealna pozicija za prisilne poteze.

Rešitev problema 223

1. Tf5 — f1, Tb5 — b1; 2. La5 — e1, Tbl × e1; 3. Tf1 — f7, Tel — e7; 4. Tf7 — f6 mat. Črni stolp je z rafiniranim manevrom potisnjen na polje, kjer zapre lovca d8.

ZA BISTRE GLAVE

353

Povečano število

Če prištejemo k nekemu številu njegovo recipročno vrednost, delimo uspeh z recipročnim številom in odštejemo potem število samo, dobimo poldrugokratno število. Katero je to?

354

Število 12345679

Če pomnožimo število 12345679 z nekimi določenimi dvošteviličnimi števili, dobimo devetštevilična števila, ki sestojijo iz samih dvojic, trojk, četvork itd. Katera dvoštevilična števila so to?

Rešitev k št. 349

(Sporedni ogledali)

Če opazujemo vrsto podob is enega

ogledala v drugem nora ta vrsta ob popolni sporednosti teči popolnoma ravno, kar je zelo lahko spoznati.

Rešitev k št. 350
(Klobčič)

Vzamemo kakšna 2 m niti iz klobčiča, ju na precizijski tehnični stehntamo in potem stehntamo tudi klobčič. Če pomnožimo dolžino odrezanega kosa niti s kvocientom iz delitve klobčičeve teže s težo odrezane niti, dobimo celotno dolžino niti. Navedba krogelne prostornine je bila past.

Rešitev k št. 351
(Proti severovzhodu)

Nazadnje prileti v spiralah na severni tečaj.

Rešitev k št. 352
(Železniška)

Povprečna brzina je bila 48 km na uro, kajti stroj je rabil za vožnjo tja 2 uri, za vožnjo nazaj 3 ure. Opravil je torej 240 km v 5 urah ali povprečno 48 ur.

REŠITEV SATOVNICE IZ ST. 21

Binoza, Onegin, iglica, acetum putika, panoga, strogo. Orebič, Sibila, vsakdo, Alarod, zarana. — Za nagrado je bil izžreban Ivan Rutar, zas. uradnik v Ljubljani.

TO JE MIKLAVŽ PRINESEL